

De zwakheid Gods

Maranathakerk, 29 januari 2023

ds Rob van Essen

'Wij verkondigen een gekruisigde Christus' (1:23)

In onze cultuur is het kruis, ondanks de ontkerkelijking en de secularisatie nog steeds een algemeen voorkomend symbool. Op kerktorens en kerkhoven, op de vlag van het Rode kruis, de mijter van St. Nicolaas (behalve in Amsterdam, waar het werd vervangen door drie Andreaskruisen!).

Andres Serrano's *Immersion (Piss Christ)* werd in 1987 voor het eerst vertoond. Een foto van een crucifix in een glazen bak, gevuld met de urine van de kunstenaar. Het riep heftige emoties op en werd op verschillende plaatsen met hamers bewerkt. De Rooms Katholiek opgevoed kunstenaar wil met de wijze waarop hij het kruis exposeert protesteren tegen het kruis dat in onze cultuur een sieraad is geworden, een hangertje om je nek, een sieraad op het dressoir. Het is een martelwerktuig dat walging moet opwekken, afkeer. Misbruik van het kruis aan de kaak stellen, dat doet hij en die beweegreden heeft hij juist gemeen met degenen die zijn kunst verfoeien en vernielen.

Het is een paradoxale geschiedenis met dat kruis. Een instrument dat de Romeinen gebruikten om mensen een langzame, pijnlijke dood te laten sterven. Het getuigde van slechte smaak om daarover te praten in intellectuele kring. Zoals op veel plaatsen de doodstraf wel wordt gepraktiseerd, maar in een steriele omgeving, zonder de media. Als je er bij na gaat denken is het te gruwelijk: ophangen, onthoofden, doodschieten, elektrocuteren, met gif injecteren. Ik herinner mij nog dat een jonge vrouw naast mij flauw viel, omdat ze aan het lezen was over een executie in een Amerikaanse gevangenis. Het werd haar te veel.

En nu trekt de apostel Paulus door de Grieks-Romeinse wereld en verkondigt 'de boodschap over het kruis'. Maar daar hebben we helemaal geen zin in Paulus! Het getuigt niet alleen van slechte smaak, het is ook idioot! In die boodschap zou de kracht van God bemiddeld worden?

Die Jezus is - als hij geen misdadiger was (hij stierf toch niet voor niets aan dat kruis), toch gewoon een verliezer! Een bevlogen profeet, een wereldverbeteraar, een naïeveling (de andere wang toekeren), een revolutionair volgens regisseur Paul Verhoeven. En kijk eens hoe het met hem afliep. En dan zeggen die christenen ook nog dat Hij God was of dat God in hem was, of wat ze dan ook mogen bedoelen.

Nou, als wij iets van de goden weten dan wel dit, dat zij ver verheven zijn boven al dat aardse en menselijke van ons. Zo rond het jaar tweehonderd tekende iemand een spotprent waarop een mannetje voor een gekruisigde ezel staat. Met daarbij de tekst: 'Alexamenos aanbidt zijn god'.

Die christenen toch. Even grote ezels zijn het als hun god. Wat stelt dat voor, een god die lijdt en sterft. Een God die berouw heeft, zijn handelen door mensen laat beïnvloeden.

Daar staat de godheid toch allemaal boven, eeuwig, alwetend, onveranderlijk en alomtegenwoordig als hij is!

Ook deze kerkzaal heeft afbeeldingen van een kruis en niemand keek daar vanmorgen van op. U zou dat wel gedaan hebben als er vanmorgen een galg had gestaan. Maar ondanks dat wij christenen zo vertrouwd zijn met de symboliek van het kruis, lijken we toch vaak op die mensen in Corinthé waarmee Paulus in discussie is.

Christus - de ezel aan het kruis! - is Gods kracht en wijsheid, zegt Paulus. Het dwaze van God is wijzer dan de mensen, het zwakke van God is sterker dan de mensen.

Het zijn prachtige woorden en je zou er bijna tranen van in de ogen krijgen. Zoals dat kan gebeuren bij de Matteuspassie en je door het verhaal wordt geroerd. Maar je hoeft niet gelovig te zijn om ontroerd te worden door de muziek en de woorden. Goddank (!) hoort medeleven, medelijden, tot de menselijke constitutie. Alleen psychopaten schijnen dat te missen.

Prachtige woorden, zei ik. Maar door heel de kerkgeschiedenis heen zien we dat het kruis omgekeerd wordt en tot zwaard wordt. 'In dit teken zul je overwinnen', hoorde Constantijn in een droom. En hij liet het kruis op de schilden en vanden zetten en hakte de vijand in de pan bij Pons Pilatus in 312. Het begin van het christelijke Europa. En als een keizer troont Christus in de koepels van Orthodoxe kerken. Hele volksstammen kregen de keuze: sterven of gedoopt worden. En de ketters die verbrand werden, werd een crucifix voorgehouden. Maar we hoeven niet zo ver terug. De cultuur van Paulus' dagen en die van ons vertonen eenzelfde weerzin tegen zwakheid. De overheid als schild voor de zwakke? Eigen verantwoordelijkheid mijnheer. Geld voor de Groningers – ze wachten al zo lang. De slachtoffers van de toeslagenaffaire – mondjesmaat komt er wat los. De diepe zakken raken leeg. Maar tegelijk werd het defensiebudget zonder discussie naar twee procent verhoogd en worden miljarden gestopt in het meest geavanceerde oorlogstuig. Florence Nightingale, Gandhi, Martin Luther King, Moeder Theresa kozen ervoor om bij de zwakken, de slachtoffers, de outcasts te zijn. Wie weet wat ze hadden kunnen bereiken als ze voor de macht, het succes op korte termijn, het grote geld waren gegaan. Maar ze waren dwaas en met die dwaasheid tot een zegen voor velen.

Waar de apostel over 'dwaasheid' spreekt, gaat het hem dus niet om domheid, ongeletterdheid. Geloven mag geen excuus zijn je verstand op nul te zetten. Niet in kwesties van geloof en wetenschap, maar ook niet ten aanzien van de sociale en politieke werkelijkheid waarin wij leven. De dwaasheid waar de apostel het over heeft is de dwaasheid van de liefde. De dwaasheid van een God die de menselijke spiraal van geweld, van wraak en vergelding doorbreekt door het geweld bij zich te laten eindigen. Aan het kruis zijn de machten en overheden ontwapend en openlijk tentoon gesteld: schrijft Paulus (Kol. 2:15).

Het kruis, het is inderdaad schrikken. Het confronteert ons met de menselijke gewelddadigheid en liefdeloosheid. Met de slachtoffers ervan. Maar de Jezus die Paulus verkondigt slaat niet terug, wreekt zich niet zeven maal zeventig maal, maar vergeeft. Op het kruis woedt het geweld uit. Bij het kruis staan wij schuldig en met lege handen. En daar klinken de woorden: 'Vergeef, want ze weten niet wat ze doen'. 'Ik geloof omdat het absurd is', zei een kerkvader. Maar niet het geloof of de weg van Jezus is absurd, absurd is dat wij het steeds weer beter weten dan ons eigen hart. Onze mentale en psychische structuren zijn aangelegd op verzoening, op samenleven en niet op in de buitenste duisternis van de eenzaamheid en de wrok geworpen worden. Van vergeving, van een nieuw begin moeten we het hebben. Ik hoorde in 'Sinan op zoek naar het paradijs' deze week uit de mond van die Irakese Samarkan, haar vader voor haar ogen gemarteld, zij zelf gemarteld onder Saddam Hoessein. Niet kunnen vergeven is een ziekte, zegt ze. Vergeven is de sleutel. Wie daar niet aan wil en dat voor krankzinnig houdt, die is verloren, zegt de apostel. Ik ga hier vanmorgen niet in op de discussie of dat voor eeuwig is of niet. Voor de apostel geldt het in ieder geval in dit leven: 'dwaasheid voor wie verloren gaan'. Elke dag niet voor de liefde geleefd, is een verloren dag, verloren leven. Kierkegaard schreef: 'Niet de vraag: wat is eeuwigheid?' is de vraag, maar de vraag: hoe leef ik de eeuwigheid? is de vraag. Het antwoord geef jezelf. Of niet.' En daarom delen we in de kerk de vrede, zien we naar elkaar om en slaan bruggen tussen kerk en buurt. En als bij de Maaltijd van de Heer brood en wijn gedeeld worden zeggen we - aarzelend of van harte - 'amen' op het zwakgebod van God. Want we verkondigen een gekruisigde Christus.

Lezingen: Sef. 2:3, 3:9-13, 1 Cor. 1:18-25